עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ח מהל' בית המקדש הלכה ה:
ב ב מיי' שם הל' ו:
ג ג מיי' שם הל' ז:

שיטה מקובצת

[א] המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד: [ב] עליות והרובים שומרים. ס"א משמרים: [ג] ובית גדול היה כו' וזקני בית אב היו ישנים כו' בידם ופרחי: [ד] כסתו. ס"א כסותו: [ה] פושטין ומקפלין ומניחין: [ו] המקדש יקנו כלים אחרים: [ז] דוד. עיין תוס' (יומא דף כה ע"א): [ח] הנער ומתרגמינן ורבא: [ט] ובמס' שבת תיבת וביציאות ל"ש ונמחק: [י] לשכה כיפה של: [יא] כקטוניות הפתוחות לטרקלין: [יב] גוונא אמורי' בפסחים ותיבות סוגיא אחרת נמחק: [יג] ומתרצינן בבר שורא אות כ' נמחק: [יד] הטבילה הטמא יורד: [טו] עזרה כדתנן במס': [טז] מתיבת דראשי כר עד תיבת ומפתחות רשום על כל תיבה קו מלמעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: [יז] קבועה בה ומגביהין:

פי' הרא"ש

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש וכו'. על סוף הפרקים פי' בשלשה מקומות הכהנים שומרים שימור זה אינו משום חישוב גניבה דאין עניות במקום עשירות אלא גזירת הכתוב הוא דכתיב ושמרו וגם כבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה כדכתיב ביהוידע [מ"ב יא] ושמרתם את משמרת הבית מסח: בית אבטינס. לשכה שמפטמין בה את הקטורת. ואבטינס היה ראש לאותו משפחה שהיו בקיאים בפטום הקטרת כדאיתא ביומא [דף לח.] שלא רצו ללמד על מעשה הקטורת: בית הניצוץ. כמין אכסדרה היתה פתוחה מרוח אחת ובילולי חמה מגלין בה והיתה בה אורה מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ: בית המוקד. על שם שתמיד היה בה מדורות גדולות להתחמם בהם הכהנים שמהלכים יחפים על הרצפה [ומלובשים] בכתונת א' נקראת בית המוקד: היו עליות. מפ' בגמ': והרובים. ילדים כדמתרגם ילד רביא שלא הגיעו לעבודה והם זריזים לעלות מעליות [לפיכך] שומרים שם: מוקף רובדין של אבן. אצטבאות חמיכות של אבני גזית בולטות מן החומה זו למעלה מזו ועליהם היו ישנים זקני אותו בית אב שיש להם לעבוד למחר. ובית מוקד היה חציו בנוי בקודש וחציו בחול: ומפתחות העזרה בידם. לשמור דלתות העזרה: ופרחי כהונה. אותן שהגיעו לכלל עבודה: איש כסותו בארץ. כסת הוא הקטן שטומן אדם תחת מראשותיו כשהוא ישן והגדול שמוכב כל גופו עליו הוא נקרא כר. וכן מוכח במסכת כלים [פכ"ח מ"ה] דתנן סדין שעשאו כר ומטפחת שעשאו כסת. וכן אמרינן בפרק בתרא דעירובין [דף ק:] אשה נעשית כר למעלה ואמרינן נמי בפרק בתרא דע"ז [דף סה וע"ש בתוס' ד"ה ה"ג] מניח אדם עליו כסתו ולגיטו ול"ג כסותו:

בשלשה [א]

מקומות [א]הכהנים שומרים בבית המקדש [א]בית אבטינס בית הניצוץ בית המוקד בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות [ב]הרובים שומרים שם [ב]בית המוקד כיפה ובית (א) [ג]הגדול היה מוקף רובדין של אבן זקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם פרחי כהונה איש [ד]כסותו בארץ [ב]לא היו ישנים בבגדי קדש אלא היו פושטין (ג) [ה]ומניחין אותן תחת ראשיהם ומתכסין בכסות עצמן [ג]אירע [ו]קרי לאחד מהן יוצא והולך לו במסיבה

בשלשה מקומות. משום דבעי לאורויי במעשה דתמיד עבודת כהנים נקט תחלה שמירתן ומקום שכיבתן עד שהוא מסדר כל הסדר שבתחלה טובלין וכו' כאשר הוא מסודר במשנה ובגמ' נפקא לן מקרא דבית המקדש צריך שימור [י] דאי לא נפקא לן מקרא הוה אמינא דלא צריכי שומרים דאין עניות במקום עשירות ואי גנבי כלי המקדש [ו]קנו אחרים ועוד דהוה אמינא דבחד שומר סגי. ומקום שמירתן היא בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד: הכי גרסינן **בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו עליות**. בית אבטינס היא לשכת מפטמי הקטורת כדתנן בפ"ק דיומא (דף יח:) הוליכוהו לעליית בית אבטינס גבי כהן גדול ללמדו לשם הלכות חפינה שהיא אחת מעבודות קשות שבמקדש כדמפרש ביומא (דף מט:) ולפי שהיו אומנין על מעשה הקטרת נקראת על שמם ומספקא לן ביומא במקום עליית בית אבטינס היכן היא דאמרינן בפ"ק דיומא (דף יט.) שתי לשכות היו לכהן גדול לשכת פרהדרין ולשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת בדרום ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום ושם היה כהן גדול ישן וביומא (דף ח:) מפרש למה נקרא כן: **בית הניצוץ**. [י] לא שמעתי בו טעם למה נקרא כן: **היו עליות**. לשמירת כהנים צריך עליות מקום גבוה כדנפקא לן בגמרא וילוו עליך וישרתוך וגזירת הכתוב היא ושמירת לוים לא היתה אלא למטה אצל השערים ולכך קרי ליה הפסוק ללוים שוערים במקרא לפי שלא היתה שמירתן אלא אצל השער והכהנים היו שומרין אותו בעליות על מקום גבוה כלכך שומרי עיר וכל שומרי עיר בין ביום בין בלילה לא היו ישנים. ועשרים וארבעה שומרים בעשרים וארבעה מקומות נפקא לן בגמ' שצריך לבית המקדש שהיו שומרים יום ולילה שלשה בכהנים ועשרים ואחד בלוים ואפילו היו אותן עליות בנויות מקצתן בעזרה יכולים כהנים לישב שם כשהיו עייפים דגגין ועליות לא נתקדשו כדאמרינן בפסחים (דף פה:) ובעזרה אין אדם יכול לישב דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד [ז]: **והרובין שומרין שם**. רובין קרי כהנים שלא הגיעו עדיין לעשות עבודה כגון פחותים מי"ג שנה כמו (שמואל א ג) ויגדל הנער [ח][ומתרגמינן] ורבא רביא ולפי שעדיין לא הגיעו לעשות עבודה (אין יכולין לעשותה) עבדינן להו שומרים שאותן שיכולין לעבוד אינן רוצין לשמור ועוד הואיל ויכולין לעבוד אין אנו ממנין אותן לשמור: **בית המוקד כיפה**. בית המוקד פר"ח בפ"ק דיומא (דף טו: ד"ה ואחת) על שם שלא היה האש כבה משם לעולם מפני שהיו נוטלין האש לצורך המזבח דאמרינן בתורת כהנים שמצוה להביא מן ההדיוט שנאמר ונתנו בני אהרן [הכהנים] אש על המזבח אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט [ט] ובילאות השבת (שבת כ.) תנן ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ערב שבת עם חשיכה דכהנים זריזין הם ולא אתו לאבעיר ופירש רש"י להתחמם שם כהנים שהיו הולכים יחפים על גבי רצפת העזרה דאמרינן בזבחים (דף כד.) הואיל וכלי שרת מקדשים ועזרה מקדשת מה מליצו בכלי שרת שלא יהא דבר חוצץ בין ידו לכלי התם נפקא לן מקרא אף עזרה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה: **כיפה**. כלומר לשכת בית המוקד ע"ג לשכה [י] של אבנים היתה ובשביל שהכהנים שומרים לשם בגאוה ע"ג כיפה דשמירתן צריך לעשותה ע"ג מקום גבוה כדנ"ל מקרא ובית גדול היה וד' לשכות פתוחות לשם כדאמר לקמן ובמסכת מדות (דף לד.) ד' לשכות פתוחות לבית המוקד כקטוניות [יא] פתוחות לטרקלין כלומר כחדרים הפתוחות לבירה וע"י מעלות עולין מהלשכות שמה לבית המוקד ב' בקדש וב' בחול כלומר שתי הלשכות הפתוחות לו ב' מהם בנויות בקדש ובעזרה וב' בחול בהר הבית ובית המוקד בנוי חציו בקדש וחציו בחול וראשי (ג) פספסים קיים מפסיקין בין קדש לחול כדי שיזהרו כהנים ולא ינהגו במקום קדש מנהג חול וא"ת כיון שעל מקום גבוה היה בנוי בית המוקד א"כ הרי הוא חול דגגין ועליות לא נתקדשו תרין הכיפה היתה שוה לקרקע עזרה לפיכך לא בטלה קדושת כיפה וכהאי גוונא [יב] סוגיא אחרת בפסחים (דף פה:) על אותה שמועה של גגין ועליות דאמר התם גגין ועליות לא נתקדשו ופרכינן מיתיבי החלונות ועובי החומה כלפנים ואמרינן בשלמא דחלונות משכחת דקדושות כשוות לקרקע עזרה אלא עובי החומה היכי משכחת לה ומתרלינן [יג] כבר שורא פירוש החומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה עזרה שקרקע עזרה הולך ועולה במעלות ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת טלה קרבן דשם טומנים הטלאים המבוקרים דרומית מזרחית היא היתה לשכת עושי לחם הפנים מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששיקצום מלכי יון צפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה [יד] טמא יורד דרך אותה לשכה למעיין לטבול ובית המוקד היתה בצפון עזרה [טו] (ג) כדתניא במסכת מדות (דף לד:): **מוקף רובדין של אבן**. רובדין כמו יצא והניחו על רובד רביעי שבהיכל (יומא דף מג:) והוא דבר הבולט מן החומה ולכך (ד) עשוין שמן הרובדין היו עולין ע"ג מטותיהן שהיו בתוך כניסת החומה כעין מטות: **וזקני בית אב ישנים שם**. אותם שהיה להם לעבוד למחר היו ישנים בתוך כניסת החומה ולא ארובדין קאי דא"כ ה"ל למימר על גביהם ובגמרא מוכיח שלא על אלו הרובדין היו ישנים דקאמר (ה) איצטוותא דקא סלקי בהו לאיצטוותא ומוקף לאו דוקא אלא אותו בית המוקד שבנוי בחול היה מוקף רובדין של אבן כדי לעלות במטות שהן בתוך החומה דבמקום חול היו ישנים ולא במקום קדוש [טז] דראשי פספסין מבדילין בין קדש לחול כדי שלא ינהגו בקדש מנהג חול: **ומפתחות [העזרה] בידם**. כלומר בידי אותם כהנים לשם היו מונחות כל מפתחות העזרה ומפרש במסכת מדות (דף לד:) היכן היתה הנחתן מקום היה שם אמה על אמה בלשכת בית המוקד וטבלא של שיש באותו מקום וטבעת היתה [יז] קבועה (ו) ומגביהין אותן ע"י אותן הטבעות הגיע זמן הנעילה הגביה את הטבלא מן הטבעות על ידי טבעת אי נמי ע"י אותן הטבעות היתה הטבלא נטולה בארץ וכשרוצין להגביה מגביהין אותה מן הטבעת נוטל את המפתחות מן השלשלת המפתחות נותנין תחת אותה טבלא בשלשלת ונועל הכהן בפנים שערי עזרה ובן לוי ישן לו מבחוץ גמר מלנעול החזיר המפתחות למקומן תחת הטבלא ונותן עליו כסות שלו וישן על אותו טבלא: **ופרחי כהונה איש [יח] כסותו בארץ**. פרחי כהונה בחורים שהגיעו לעבודה איש כסותו בארץ כסות שלו בארץ שלא היה להם כניסה בחומה ומטות נמי לאו אורח ארעא לעיולי התם כדמפרש בגמ': **ולא היו ישנים בבגדי קדש**. בגמ' מפרש טעמא אלא פושטין ומקפלין אותן תחת ראשיהם לא כנגד ראשיהם: **ומתכסים בכסות עצמן**. בגדי חול: **אירע קרי לאחד מהם**. סדר מעשיהם מפרש:

במסיבה

מסורת הש"ס

א) מדות פ"א מ"א, ב) [מדות פ"א מ"ח], ג) יומא טו:, ד) מדות פ"א מ"ט, ה) עי' בכ"ש, ו) ע' בכ"ש שנתן טעם לזה, ז) גי' בלר שנע כסתו מלשון כר וכסת.

הגהות הב"ח

(א) במשנה כיפה ובית גדול. כצ"ל ואות ה' נמחק: (ב) שם פושטין ומקפלין ומניחין אותן: (ג) מפרש ד"ה כיפה וכו' וראשי פספסין הם קיים וכו' כדתנן במסכת מדות: (ד) ד"ה מוקף וכו' ולכך עשויים שמה הרובדין שמשם היו עולים: (ה) ד"ה וזקני וכו' דקאמר גיזרתא דאיצטוותא דקא סלקא: (ו) ד"ה ומפתחות וכו' וטבעת היתה קבועה בה ומגביה אותה על ידי אותה הטבעת וכו' א"נ ע"י אותה הטבעת וכו' וכשרוצין להגביה מגביה אותה מן:

פירוש הראב"ד

בדפוסים קודמים הוצב פירוש הראב"ד בשולי העמוד. כשלא הכיל הגליון את השייך לעמוד המשיכו והדפיסוהו בעמוד הבא וגם בעמוד שלאחריו, עד שבסופו של דבר מתרחק הפירוש מספר עמודים מהגמרא אליה הוא שייך.

בעצת גדולי ישראל וכדי לחסוך מהלומד לשוטט על פני עמודי המסכת עד שעיניו יצודו המלים "עד כאן שייך לדף פלוני", העברנו את כל הפירוש לסוף המסכת.

רבינו גרשום

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבהמ"ק בבית אבטינס. לשכה שמפטמין בו הקטורת: ובית הניצוץ. כך שמה של לשכה: ובית המוקד. לשכה שהיה שם מדורה כדאמרינן לקמן. באותן ג' מקומות הכהנים משמרין העזרה אבל הלוים משמרין במקומות אחרים בכ"א מקומות כדאמרן לקמן: **והרובים**. כהנים ילדים שלא הגיעו לפירקן כגון רביא: **רובדין** כסאות. ועליהן זקני כהנים של בית אב ישנים. **ופרחי כהונה**. בחורים שהביאו שתי שערות שראויין לעבודה: **כסתו**. כסת שלו של חול מניח בארץ על גבי הרצפה וישן על גבו:

[מכאן שייך לדף כו.] **במסיבה**. מסילה עשויה: **תחת הבירה**. בית המקדש ולא היה קדוש דבעל קרי משולח חוץ לשתי מחנות כדדרשינן בפסחים [דף סז:] זב ולא כל זב לרבות בעל קרי: **והנרות**. היו דולקים במסיבה מכאן ומכאן: **ומדורה**. היה שם להסתפג ולהתחמם אחר הטבילה: **ובית הכסא של כבוד**. היה שם דתנן במסכת מקוואות בעל קרי שטבל ולא הטיל מים לכשיטול מים טמא ולכך עשו שם בית כסא להטיל מים קודם טבילה: **בא ויושב**. בלשכת בית המוקד ואע"פ שאין טבול יום נכנס למחנה לויה כדתנן בפ"ק דמס' כלים [מ"ח] החיל מקודש ממנו כו' עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם. ואפילו טבול יום דשרץ וכ"ש טבול יום דבעל קרי דמשולח חוץ לשתי מחנות. ואין לך קרוב למחנה שכינה יותר מבית המוקד שהיתה שם חציו בקודש. ופר"ת דמעלה דרבנן הן לא גזרו אלא שלא יכנס שם טבול יום אבל אם הוא מבפנים אין זקוק לצאת. והביא ראיה ממסכת סוטה [דף כ.] דקתני התם לא היתה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות [כו'] והם אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה. ופריך למימרא א) דמיתסר ליכנס למחנה לויה והא אמר מר מנין למת שמותר ליכנס למחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו ואמר מר עמו במחיצתו ומאי פריך דילמא מדאורייתא שרי אבל מדרבנן אסור. אלא קשיא ליה דהא על טומאה שאירע בפנים לא גזרו. ועוד ראיה מפ"ק דחולין גבי טמא במוקדשין דקאמר מביא סכין ארוכה ושוחט בה ואי טבול יום וזקוק לצאת מכל מחנה לויה היאך ישחוט בסכין ארוכה. הילכך נ"ל שבטומאה שאירע בפנים אינו זקוק לצאת. ור"י ז"ל מירץ שלא גזרו אלא על החיל ועזרת נשים הוא שער איתון המשמש כניסה ויציאה לעשות הרחקה לטמאים שלא יקרבו שמה אבל על כל שאר מחנה לויה לא גזרו: **מי שהיה רוצה לתרום את המזבח**. היא היתה עבודה לראשונה תחילת עבודת היום: **לא כל העתים שוות**. פעמים מקדים לבוא ופעמים מאחר לבוא כדתנן בפ"ק דיומא [דף כ:] בכל יום תורמין המזבח מקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו או מלאחריו וביום הכפורים מחצות וברגלים מאשמורה ראשונה והיינו דקאמר פעמים שהוא מקריאת הגבר כלומר רוב פעמים ופליגי התם מאי קריאת הגבר רב אמר קרא גברא ורבי שילא אמר קרא תרנגולא: **והממונה בא ודופק**. בפתחו של בית המוקד הפתוח לחיל והם פותחין לו אותו פתח: **יבוא ויפיס**. זה הפייס היה בבית המוקד שעדיין לא נפתח שער העזרה ושאר הפייסות היו בלשכת הגזית:

חשק שלמה על פי' הרא"ש א) [נ"ל דמת אסור].

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com